

TÜRKİYE’DE PROFESYONEL BİR DİSİPLİN OLARAK EBELİK MESLEĞİNİN DURUMU: YASAL DÜZENLEMELER, EĞİTİM VE ARAŞTIRMA

The State of the Midwifery as a Professional Career in Turkey: Legal Regulations, Education and Research

Zekiye Karaçam¹

¹ Prof. Dr. Adnan Menderes Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Ebelik Bölümü

Öz

Çalışmanın amacı Türkiye’de ebelik mesleğinin mevcut durumunu yasal düzenlemeler, eğitim ve bilimsel araştırma boyutları ile ortaya koymaktır. Bu çalışma, literatüre dayalı olarak niteliksel çoklu vaka çalışması deseninde yapılmıştır. Bu desen içinde, scholar.google.com.tr web sayfası üzerinden “ebelik ve Türkiye’de ebelik” kavramları ile tarama yapılmıştır. Daha önceden bilinen kitap, makale ve diğer literatürde yer alan bilgiler elde edilmiş, sübjektif ve deneyime dayalı bilgilerden yararlanılmıştır. Elde edilen veriler tarihi gelişim içinde öyküsel anlatım ile sunulmuş ve gereksinim olduğunda tablolandırılmıştır. Türkiye’de ebelik yasası çalışmaları devam etmekte birlikte, ebelik eğitimi, özlük hakları, görev, yetki ve sorumlulukları ile ilgili önemli yasal düzenlemeler mevcuttur. Ebelik eğitimi uluslararası standarda ulaştırılmış ve lisans, yüksek lisans ve doktora düzeylerinde verilmektedir. Ancak halen ebelik eğitiminin önemli bir bölümü, başta hemşireler olmak üzere diğer sağlık meslek üyeleri tarafından verilmektedir. Yasal düzenlemeler bulunmasına rağmen, halen ebelerin çalışma alanlarında görev, yetki ve sorumluluklarda ciddi karmaşa bulunmaktadır. Bu doğrultuda ebe ve hemşirelerin görevlerinin birbirine karıştırıldığı, ebelerden hemşirelik görevlerinin beklendiği ve ebelerin kendi yeterlik alanı dışında çalıştırıldığı ya da isteyerek çalıştıkları gözlenmektedir. Ebelikte lisansüstü eğitimin gecikmesine paralel olarak bilimsel araştırma yapma ve yayınlamadaki gelişmeler de yetersizdir. Bu çalışmada Türkiye’de ebelik mesleğinin eğitim ve uygulanmasına ilişkin genel olarak yasal düzenlemelerin bulunmasına rağmen, mevcut uygulamalarda sorunlar olduğu ve ebelik araştırmalarının yetersiz olduğu sonuçları elde edilmiştir. Mevcut uygulamaların yasal düzenlemelere göre yeniden yapılandırılması, ebelik eğitim ve araştırmalarına ilişkin stratejik çalışmaların yapılması ile ebelik mesleğinin gelişimine katkı sağlanabilir.

ABSTRACT

The aim of this study is to reveal the current state of the midwifery career with the extent of its legal regulations, education and scientific researches. This study was a literature-based study in the qualitative multiple-case studies design. Within this design, it was searched with the concepts of “midwifery and the concept of midwifery in Turkey” on the scholar.google.com.tr web site. Information contained in previously known books, articles and other literature was obtained; subjective and experience-based information was also made use of. The data obtained was presented with narrative description in the historical development and tabulated when it was necessary. As well as continued midwifery law studies in Turkey, significant legal regulations regarding midwifery training, employee rights, duties, authority and responsibilities have been implemented. Midwifery education has attained an international standard and has been offered at undergraduate, post graduate and doctorate levels. However, a significant section of midwifery education is still administered by members of other health professions, especially nurses. Despite the existence of legal regulations, midwives are still faced with serious complexities when it comes to their authority and responsibilities in the field of work. In this context, it has been observed that together with nursing tasks being confused with midwifery tasks, nursing tasks are expected from midwives while midwives, by will or under directions, work outside their competence area. Paralleled with the delay in post-graduate programme in midwifery, conduction of scientific researches and developments in their publishing are inadequate. In this study, despite the existence of general legal regulations for the training and practice of the midwifery profession, the present challenges with the practice of midwifery as well as the inadequacy of researches in midwifery were obtained. It might be contributed to the development of the midwifery career with the reconfiguration of current applications according to legal regulations, the construction of strategic studies concerning midwifery education and researches.

Keywords: Midwifery, Profession, Legal regulation, Education, Research

Anahtar Kelimeler: Ebelik, Meslek, Eğitim, Yasal düzenleme, Araştırma

Lokman Hekim Dergisi, 2016; 6(3):128-136

Geliş Tarihi-Received: 01.04.2016; Kabul Tarihi-Accepted: 19.07.2016

İletişim-Correspondence Author: Zekiye Karaçam, Adnan Menderes Üniversitesi, Aydın Sağlık Yüksekokulu Ebelik Bölümü- Adnan Menderes University, School of Health, Department of Midwife, Aydın-Türkiye.

zkaram@adu.edu.tr

GİRİŞ

Türkiye’de ebelik mesleği, öğretmenlik ve hemşirelik ile birlikte, eğitim yolu ile edinilen ilk kadın mesleklerinden birisi olmuştur.^{1,2} Türkiye’de üniversitelerin ebelik ile ilgili lisans eğitimi veren fakülte ve yüksekokullarından mezun olan ve diplomaları Sağlık Bakanlığınca tescil edilenler ile öğrenimlerini yurt dışında ebelik ile ilgili bir okulda tamamlayarak denklikleri onaylanan ve diplomaları Sağlık Bakanlığınca tescil edilenlere ebe unvanı verilmektedir.³ Ebelik, kuramsal ve uygulamalı bir eğitimle bilgi ve ahlaki değerler üzerine temellendirilmiş bir bilim ve sanattır.⁴ Ebelik mesleğinin profesyonel durumunu belirleyebilmek için yasal düzenlemelerine, eğitimine ve bilimsel bilgi birikimine bakılması gerekmektedir. Mesleki eğitimini tamamlamış profesyonel ebenin görevlerinin ya da ebelik uygulamalarının, yasal düzenlemeler ile belirlenmiş olması gerekmektedir.⁴ Ayrıca ebeliğin, profesyonel bir meslek olarak kabul görmesi için belirli bir eğitimin ve bütün üyelerince kazanılmış bir bilgi birikiminin olması, bu bilgilerinin karşılaşılan mesleki sorunların çözümlenmesinde kullanılması ve bilgi birikimini artıracak sürekli araştırmaların yapılması gerekmektedir.⁴ Mevcut uygulamalar ve literatür incelendiğinde, Türkiye’de profesyonel ebeliğin durumunun yeterince anlaşılmadığı ve bir karmaşanın olduğu görülmektedir. Bu nedenle ebelerin profesyonel bir meslek olarak mevcut durumunu ortaya koyan çalışmalara gereksinim bulunmaktadır. Bu çalışmanın amacı, Türkiye’de ebelik mesleğinin mevcut durumunu, yasal düzenlemeleri, eğitim ve bilimsel araştırmaları ile ortaya koymaktır. Araştırma soruları;

1. Türkiye’de ebelik mesleği ile ilgili yasal düzenlemeler nasıldır?
2. Türkiye’de ebelik eğitiminin mevcut durumu nasıldır?
3. Türkiye’de ebelik mesleği ile ilgili bilimsel araştırmaların durumu nasıldır?

YÖNTEM

Bu çalışma mevcut literatüre dayalı olarak niteliksel çoklu vaka çalışması (a qualitative multiple-case studies) olarak yapılmıştır.⁵ Niteliksel vaka çalışması, farklı bilgi kaynaklarını kullanma bağlamında bir fenomenin açıklanmasını kolaylaştıran bir araştırma yaklaşımıdır. Bu yaklaşım konunun tek bir bakış açısı ile değil, farklı yollardan açıklanmasını sağlar.⁶ Belirtilen desen içinde Türkiye’deki ebelik ile ilgili yasal düzenlemeler, eğitim ve araştırmalar olmak üzere üç durum (vaka) incelendi. Her bir durum için bir araştırma sorusu oluşturuldu. Bu araştırmada, yapılandırıcı ve yorumlayıcı bir yaklaşım seçildi.⁵ Bu yaklaşımda, gerçek görecelidir ve kişinin perspektifine göre değişir. Bu paradigmaya göre insan sübjektif olarak kabul edilir, fakat nesnellik bazı kavramların ret edilmesi anlamına gelmez.⁶ Bu kapsamda, scholar.google.com.tr web sayfası üzerinden “ebelik” ve Türkiye’de ebelik kavramları ile tarama yapıldı. Daha önceden bilinen kitap, makale ve diğer literatürde yer alan bilgiler elde edildi, sübjektif ve deneyime dayalı bilgilerden yararlanıldı. Yasal düzenlemeler, eğitim ve araştırmalardan oluşan, her bir alan ile ilgili elde edilen veriler, tarihi gelişim içinde öyküsel tanımlama (narrative descriptions), anlatım ile sunuldu ve gereksinim olduğunda tablolaştırıldı.

BULGULAR ve TARTIŞMA

Türkiye’de ebelik mesleği ile ilgili yasal düzenlemeler nasıldır?

Türkiye’de ebeler, halen yürürlükte olan, 1928 tarih 1219 sayılı Tababet ve Şuabatı Sanatlarının Tarzı İcrasına Dair Kanun, bu kanunda yapılan değişiklikler ve bazı yönetmeliklerle yönetilmektedir. Bu kanun özel bir eğitimle yetişmemiş (diplomasız) ebelerin doğuma yardım etmelerini yasaklamış ve suç saymıştır.⁷ Bu kanun ve kanunda yapılan değişiklikler Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1. Ebeler ile ilgili yasa ve yönetmelikler

Tababet ve Şuabatı San’atlarının Tarzı İcrasına Dair Kanun, Üçüncü Fasıl
EBELER
Madde 47 – (Değişik: 2/1/2014-6514/22 md.) Türkiye’de üniversitelerin ebelik ile ilgili lisans eğitimi veren fakülte ve yüksekokullarından mezun olan ve diplomaları Sağlık Bakanlığınca tescil edilenler ile öğrenimlerini yurt dışında ebelik ile ilgili bir okulda tamamlayarak denklikleri onaylanan ve diplomaları Sağlık Bakanlığınca tescil edilenlere ebe unvanı verilir.
(Ek fıkra: 27/3/2015-6639/1 md.) Lisans mezunu ebeler meslekleriyle ilgili lisansüstü eğitim alarak uzmanlaştıktan ve diplomaları Sağlık Bakanlığınca tescil edildikten sonra uzman ebe olarak çalışırlar.

(Ek fıkra: 27/3/2015-6639/1 md.) Ebeler meslekleri ile ilgili olan özellik arz eden birim ve alanlarda belirlenecek esaslar çerçevesinde yetki belgesi alırlar. Yetki belgesi alınacak eğitim programlarının düzenlenmesi, uygulanması, koordinasyonu, belgelendirme ve tescili, kredilendirme ve yetki belgelerinin iptali gibi hususlar ile uzman ebelerin ve yetki belgesi alanların görev, yetki ve sorumlulukları Sağlık Bakanlığınca çıkarılacak yönetmelikle düzenlenir.

Madde 48 – (Mülga:2/1/2014-6514/26 md.)

Madde 49 – (Mülga:2/1/2014-6514/26 md.)

Madde 50 – Bir mahalde icrayı sanat etmek isteyen ebeler azami bir hafta zarfında isim ve hüviyetlerini, şahadetname, vesika tarih ve numarasını ve icrayı sanat edecekleri mevkii mübeyyin bir ihbarnameyi bulunduğu mahallin en büyük sıhhiye memuruna vermeğe ve ikametgâhın tebdili veya diğer bir mahalle nakli halinde de en az yirmi dört saat evvel nakli keyfiyeti ihbar etmeğe mecburdur.

Madde 51 – Ebeler gebelerin muayenesiyle bunların hıfzıssıhhatlerine mütaallik tedabirin ifasına ve doğumun teshiline ve bu esnada yapılacak basit manevraların ve çocuk için lazım gelen ilk tedbirlerin ifasına salahiyyetlar iseler de her nevi alet ve saire tatbik etmeleri memnu ve sureti avarızı velade vekayinde behemahal bir tabip davetine mecburdurlar. Her ebe Sıhhiye ve Muaveneti İçtimaiye Vekaletince tayin olunacak levazım ve edviyeyi doğum vekayinde beraberinde bulunduracaktır. Ebeler çiçek aşısı tatbik edebilirler.

Madde 52 – Ebelerin reçete yazmaları memnudur. İcrayı sanatları için lazım gelen ve reçete ile alınması mecburi olan mevaddı resmi etibbanın reçetesiyle eczanelerden tedarik ederler. Etibbayı resmiye bu yolda vakı olan müracaatları sürat ve suhuletle ifaya mecburdurlar.

Madde 53 – (Mülga:2/1/2014-6514/26 md.)

Madde 54 – (Değişik: 23/1/2008-5728/30 md.) Diploma veya belgesi olmadığı hâlde ebeliği sanat ittihaz edenlere, fiilleri suç oluşturmadığı takdirde, ikiyüzelli Türk Lirası idarî para cezası verilir.

Madde 55 – (Değişik: 23/1/2008-5728/31 md.) Bu Kanunun 47, 49, 50 ve 53 üncü maddelerindeki şeraiti ifa etmemiş olan veya muvakkaten menedilmiş oldukları hâlde icrayı sanat eden ebelere yüz Türk Lirası idarî para cezası verilir.

Madde 56 – (Değişik: 23/1/2008-5728/32 md.) 51 inci maddede zikredilen icrayı sanat hududunu tecavüz eden veya 51 ve 52nci maddeler ahkâmına riayet etmeyen ebelere yüz Türk Lirası idarî para cezası verilir.

Madde 57 – (Değişik: 23/1/2008-5728/33 md.) İcrayı sanata mani ve gayrikabili şifa bir marazı akli ile maluliyeti bilmuayene anlaşılan ebeler, Sağlık Bakanlığının teklifi ve Sağlık Bakanlığı Yüksek Disiplin Kurulu kararıyla icrayı sanattan menolunur ve şahadetname veya vesikası geri alınır.

Doktorluk, Hemşirelik, Ebelik, Diş Hekimliği, Veterinerlik, Eczacılık ve Mimarlık Eğitim Programlarının Asgari Eğitim Koşullarının Belirlenmesine Dair Yönetmelik

EBELİK

MADDE 5 – (1) (Değişik:RG-31/12/2009-27449) Ebelik eğitimine kabul edilebilmek için aşağıdaki şartlardan birine sahip olmak gerekir.

a) Asgari lise mezunu olmak,

b) Genel bakımdan sorumlu hemşirelerin resmi yeterlilik belgesine sahip olmak.

(2) (Değişik:RG-31/12/2009-27449) Ebelik eğitimi, lise mezunları için tam gün esasına dayalı en az 4 yıl süreli teorik ve pratik eğitimden oluşur, resmi yeterlilik belgesine sahip genel bakımdan sorumlu hemşireler için 18 aylık veya 3000 saatlik eğitimden oluşur.

(3) Ebelik eğitimi sonunda mezun olan ebelerin;

a) Özellikle kadın hastalıkları ve doğum olmak üzere, ebelik faaliyetlerinin dayandığı bilimler hakkında yeterli bilgiye sahip olmaları,

b) Meslek etiği ve meslekle ilgili yasal mevzuat hakkında yeterli bilgiye sahip olmaları,

c) Yeni doğan ve kadın doğum alanında, biyolojik fonksiyonlar, anatomi ve fizyoloji konularında detaylı bilgiye sahip olmaları ve sağlık ile fiziksel ve sosyal çevre arasındaki ilişkiyi ve sağlıklı bireyin davranışını yeterli düzeyde anlayabilmeleri,

ç) Ebelik ve kadın doğum konularında nitelikli personelin denetimi ve gözetiminde onaylanmış kurumlarda yeterli bir klinik deneyiminden geçmiş olmaları,

d) Sağlık personelinin eğitimi ve bu personelle çalışabilme deneyimini yeterli düzeyde anlayabilmeleri, gerekmektedir.

(4) Ebelik eğitimindeki asgari eğitim koşullarının sağlanabilmesi için, bu alanda yürütülen yükseköğretim programlarımızın eğitim müfredatlarında Ek-2 sayılı cetvelde belirtilen teorik ve teknik eğitime ilişkin derslerin verilmesi ve uygun gözetim ve denetim altında pratik ve klinik eğitim yapılması zorunludur.

(5) Pratik ve klinik eğitim uygun gözetim ve denetim altında verilmelidir. Bu eğitimde bir öğrencinin;

a) En az 100 doğum öncesi muayeneyi de içerecek şekilde gebe kadınlara danışmanlık yapması,

b) En az 40 gebe kadının gebelik takibini ve bakımını yapması,

c) En az 40 doğumu kendisinin yapması (Doğum yapan kadın sayısı eksikliği nedeniyle bu sayıya ulaşılmıyorsa, bu sayı öğrencinin 20 tane daha doğuma yardım etmesi koşulu ile 30'a indirilebilir),

ç) Makat doğuma aktif olarak katılması (Makat doğum mümkün olmadığı takdirde simülasyon yapılarak çalışılmalıdır.),

d) Epizyotomi uygulaması ve dikiş ile başlaması (Bu, teorik bilgi verme ve klinik pratiği içerir. Dikiş pratiği, epizyotomi sonrası veya basitperianal yırtılmalara dikiş atılmasını içerir. Gerekirse bu durum simülasyon şeklinde yapılabilir.),

e) Gebelik, doğum ya da doğum sonrası dönemde risk altında olan 40 kadını izlemesi ve bakım yapması,

f) En az 100 lohusayı ve sağlıklı yeni doğan bebeği izlemesi ve bakımını yapması (muayene dahil),

g) Özel bakım gerektiren, prematüre, postmatüre, düşük doğum ağırlıklı veya hasta bebekler dahil olmak üzere; yeni doğan bebek gözlemini ve bakımını yapması,

h) Jinekolojik ve obstetrik patolojisi olan kadınların bakımını yapması,

ı) Tıbbi ve cerrahi bakımın içinde yer alması gerekmektedir (Bu, teorik eğitim ve klinik uygulamayı içermelidir.),

(6) Teorik ve teknik eğitim ile klinik eğitim, Ek-2 sayılı cetvelde listelenen bilgi ile pratik ve klinik deneyimin yeterli düzeyde verilebilmesini sağlayacak şekilde dengeli ve koordineli olmalıdır.

(7) Klinik eğitimi, hastane bölümlerinde ve yetkili merciler tarafından onaylanmış diğer sağlık hizmetleri birimlerinde gözetim altında verilen hizmet içi eğitim şeklinde olmalıdır. Bu eğitimin parçası olarak öğrenci ebeler, klinik eğitimlerine katkı sağlamak üzere hastane bölümlerinin faaliyetlerine katılmalıdırlar. Öğrencilere, ebelik faaliyetleri ile ilgili sorumlulukları öğretilmelidir.

(8) (Ek:RG-31/12/2009-27449) Ebelerin resmi yeterlilik belgelerinin tanınması için aşağıdaki kriterlerden birini karşılaması gerekir.

a) Resmi yeterlilik belgesine sahip genel bakımdan sorumlu hemşireler için en az 2 yıl veya 3600 saatlik tam gün süreli eğitim,

b) Resmi yeterlilik belgesine sahip genel bakımdan sorumlu hemşireler için 18 ay veya 3000 saatlik eğitim ve yetkili kurum tarafından düzenlenen, bir yıl meslekî uygulama yapıldığını gösteren sertifikaya sahip olmak. Bu sertifika, ebe olarak resmî yeterlilik belgesi alındıktan sonra tekabül eden sürede bir hastanede veya bu amaçla kurulmuş bir tıbbî bakım kuruluşunda bir ebe olarak tüm faaliyetlerin yeterli bir şekilde icra edildiğini gösterir.

Sağlık Meslek Mensupları ile Sağlık Hizmetlerinde Çalışan Diğer Meslek Mensuplarının İş ve Görev Tanımlarına Dair Yönetmelik

EBE

a) Cinsel sağlı ve üreme sağlığı hizmetlerinde; gebelik öncesi dönemde gebeliğe hazırlık eğitimi ile anne-babalığa ve doğuma hazırlık programlarının hazırlanması ve yürütülmesini sağlar. Doğurganlık sınırları içersindeki kadınların üreme sağlığı konusunda izlemini yapar.

b) Gebelik tanısını koyar, normal gebe izlemini ve gerekli muayenelerini yapar, riskli durumları erken dönemde belirler, gerekli önlemleri alarak sevk eder.

c) Doğum sürecini yönetir; travay sırasında anne ve bebeğin sağlığını izler, normal doğumları ve tabibin olmadığı hallerde acil makat doğumları yaptırır, gerektiğinde epizyotomi uygular. Doğum sürecinde normalden sapmaları belirler, acil tedbirlerini alır ve tabibe haber verir, tabibin direktifleri doğrultusunda acil müdahalede bulunur.

ç) Doğum sonrası dönemde; yenidoğanın ilk bakım ve muayenesini yapar, gerektiğinde acil resüsitasyon gerçekleştirir, anneye emzirme eğitimi verir, annenin bakım ve izlemini yapar, normalden sapmaları tespit ederek sevk eder.

d) Acil obstetrik durumlarda Bakanlıkça düzenlenen protokoller doğrultusunda tanımlanan ilaçları uygular.

e) Gebelik, doğum ve doğum sonrası dönemde anne ve bebek sağlığını korumak ve geliştirmek için gerekli eğitim ve danışmanlık hizmeti verir.

f) Aile planlaması hizmetlerinde, kadın ve yenidoğana ait tarama programlarında görev alır.

g) 0-6 yaş çocuk bakım ve gelişimini izler, özellikle gebe ve 0-6 yaş çocuk aşıları olmak üzere bulaşıcı hastalıkların kontrol programlarında ve bağışıklama hizmetlerinde görev alır.

Türk Ebeler Derneği, 1954 yılında, Haseki Hastanesi Başhemşiresi Ebe Sekine Arcan başkanlığında Şeküre Akyüz, Hadiye Serdengeçti, Reşide Tezok, Nuriye Angın, Mebrure Öncel'den oluşan altı kişilik bir grup tarafından, İstanbul'da, İstanbul Üniversitesi Cerrahpaşa Tıp Fakültesi bünyesinde kurulmuştur. Bu derneğin amacı, mesleki gelişim ve eğitim çalışmalarında rol alarak profesyonel ebeliğin desteklenmesi ve güçlendirilmesi yolu ile kadın, yenidoğan, aile ve toplum sağlığının yükseltilmesi ve iyileştirilmesi için çalışmaktır. Bu bağlamda Türk Ebeler Derneği başkanı Sekine Arcan, 1954 yılında İngiltere'de düzenlenen Uluslararası Ebelik Kongresi'ne katılmış ve "Türkiye'de Ebelik Tarihi" hakkında sözlü sunum yapmıştır. Daha sonra, 1954-1978 yılları arasında, Türk Ebeler Derneği, mesleğin eğitim ve gelişim çalışmalarını sürdürmüş ve 1963'de "Sağlık Hizmetlerinin Sosyalleştirilmesi Kanunu"na dayalı olarak çıkarılan 154 sayılı yönerge ile ebelerin görev analizlerinin yapılmasında rol oynamıştır.⁸ Türk Ebeler Derneği'nin 15 Nisan 2006 tarihli 38. Olağan Kongresi'nde tüzük değişliği yapılarak, *Ebeler Derneği* olarak yeniden çalışmaya başlanılmıştır. Yenilenen Ebeler Derneği'nin hedefi profesyonel ebeliğin desteklenmesi ve güçlendirilmesi yolu ile kadın, yenidoğan, aile ve toplum sağlığının yükseltilmesi ve iyileştirilmesi olmuştur.⁹ Daha sonraki yıllarda, Ebeler Derneği güncel bir ebelik yasası için çok ciddi çaba sarf etmiş, ancak bu çalışmalar halen olumlu bir sonuca ulaştırılamamıştır. Diğer yandan bu çabaların bir sonucu olarak son yıllarda ebelik mesleği ve ebeler ile ilgili çok önemli yasal düzenlemeler gerçekleştirilmiştir. Bunların bazıları şunlardır (bakınız Tablo 2);

- Doktorluk, Hemşirelik, Ebelik, Diş Hekimliği, Veterinerlik, Eczacılık Ve Mimarlık Eğitim Programlarının Asgari Eğitim Koşullarının Belirlenmesine Dair Yönetmelik ile ebelik eğitimi ve ebelikte yeterlilik belgeleri hakkında düzenleme yapılarak standardizasyon sağlanmışır.¹⁰
- Sağlık Meslek Mensupları İle Sağlık Hizmetlerinde Çalışan Diğer Meslek Mensuplarının İş ve Görev Tanımlarına Dair Yönetmelik ile iş ve görev tanımları belirlenmiştir.¹¹
- Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnemelerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanunun 1. Maddesinde, 11/4/1928 tarihli ve 1219 sayılı Tababet ve Şuabatı Sanatlarının Tarzı İcrasına Dair Kanunun 47. maddesine bazı fıkralar eklenerek uzman ebe ve yetki belgeleri ile ilgili düzenleme yapılmıştır.¹²
- Kamu görevlilerinin 3. Dönem toplu sözleşme kapsamında uzman ebelerin gelirlerine ilişkin bazı düzenlemeler yapılmıştır.¹³

Tablo 2. Ebelikle ilgili tarihi gelişimi süreci.

Tarih	Gelişmeler
	Eski Türklerde ebelik usta-çırak yöntemi ile öğreniliyordu. Orta Asya Türklerinde doğum yapan kadına yardım eden ebe bir tanrıça (Umay Ana) gibiydi. Osmanlılarda saray ebeleri, kibar ebeleri ve halk ebeleri vardı. Osmanlıda her ebenin bir doğum iskemlesi vardı. Ebe gebenin yanına gider “ben geldim, merak etme o da gelir Allah kolaylık versin “ derdi. Zorlanınca embriyotomi yapmak gerekirse kanlı ebeler çağrılıyordu. Hekim genelde doğum yaptırmazdı. Fakat doğum bilgisi bilmek zorundaydı. Bu bilgileri ebelere öğretmek için “ kabileye buyurasın ki “ diyerek zor durumlarda ne yapılacağı anlatılmaktaydı.
1842	İlk ebelik kursları başlatıldı.
1880	Dr Besim Ömer Paşa ebelik okullarına kayıt koşullarını yeniden düzenledi.
1909	Askeri ve sivil tıbbiyede 30 yaşından küçük kadınlar ebe okuluna kaydedildi. Ancak mezunlar İstanbul dışında çalışmaya gitmediler.
1920	İstanbul dışındaki yerlerin ebe ihtiyaçlarını karşılamak için Kızılay barakalarında ilkököl mezunu kızlar 2 yıl süreyle ebelik eğitimi aldılar.
1924	Şişli Çocuk Hastanesi içerisinde parasız ve yatılı ebe öğrenim yurdu açıldı ve 2 yıl süreli eğitim verdi.
1928	Haydarpaşa Tıp Fakültesinde ebelik okulu ortaokul mezunu kızları ebelik eğitimi için almaya başladı.
1928	1219 sayılı Tababet-İ Şuabatı Tarzı İcrasına Dair Kanun ile diplomasız ebelerin doğum yaptırmayı yasaklandı. Bu duruma bağlı olarak tüm ülkede ebe ihtiyacı arttı.
1937	Doğumevlerinin bünyesinde köy ebe okulları açıldı.
1943	Köy ebelerinin çalışmalarını düzenleyen kanun çıkarıldı. Kanuna göre 6 yıl taşrada çalışan ebeler merkezlere gelebilecekti.
1961-62	Köy ebe okulları doğumevlerinin bünyesinden ayrıldı ve 3 yıllık düzenli eğitim veren kurumsal bilgilerin okulda ve uygulamaların doğumevlerinde verildiği bir eğitim sistemine geçildi.
1963	154 sayılı sağlık hizmetlerinin sosyalleştirildiği bölgelerde hizmetin yürütülmesine ilişkin yönergede ilk defa ebenin görevi tanımlandı.
1975	Ebe-hemşire programları açıldı.
1978	Köy ebe okulları kapatıldı.
1978	Ebelik eğitimi 4 yıllık Sağlık Meslek Liselerinde verilmeye başlandı.
1985-86	Sağlık Meslek Liseleri Yüksek Öğretim Kurumu ve Sağlık Bakanlığı arasındaki protokol ile 2 yıllık Sağlık Meslek Yüksekokullarına dönüştürüldü.
1997-98	Ebelik programları 4 yıllık lisans düzeyine çıkarıldı.
2000	Ebelikte yüksek lisans eğitimi başladı.
2013	Ebelikte doktora eğitimi başladı.

Türkiye’de ebelikle ilgili mesleki eğitimin durumu nedir?

Tüm dünyadaki en eski mesleklerden biri olan ebelik, Türkiye’de de başlangıçta anadan kızına aktarılan görgü ve deneyime dayalı olarak öğrenilen bir meslek olmuştur. XIX. yüzyılda İstanbul ve İzmir gibi büyük kentlerde isim yapmış ebelerin yanında usta-çırak yöntemi ile yetişen, “küçük ebe” adı verilen genç hanımlar ebelik görevlerini yürütmüşlerdir. İlk mesleki ebelik eğitimi, 1842 yılında Tıbbiye-i Aliye-i Şahane içinde açılan kurs ile başlamış ve mesleki eğitim ile edinilen ilk kadın mesleği olmuştur.^{1,2,14} Daha sonra 1880 yılında ebelere ders vermeye başlayan Dr. Besim Ömer Paşa, ebeliğin uygulamalı bir meslek olduğu ve hasta bakımı ile ilgili işlevleri de içerdiği inancı ile bu kursu yeniden yapılandırarak çağdaş ebeliğin kurucusu olmuştur. Dr. Besim Ömer Paşa, daha önce üzerinde durulmayan kursa kayıt ve kabul koşullarını ele almış, Türkçe anlamayı, konuşmayı ve 30 yaşını geçmemiş olmayı koşul olarak öngörmüştür.^{1,4}

Daha sonra, 1909 yılında, sivil ve askeri tıbbiye birleştirilerek yeni bir kadro ile Haydarpaşa Tıp Fakültesi kurulmuş ve sivil tıbbiyeden boşalan Kadırga’daki binalarda ilk ebe okulu ve kadın hastalıkları kliniği açılmıştır. Bu okul, Birinci Dünya Savaşı süresince işlevini aralıksız sürdürmüş, ancak mezunlarının Anadolu’da, belediye ebesi olarak çalışmak istemeyişleri nedeni ile ebe gereksinimi İstanbul dışı bölgelerde karşılanamamıştır. Bu soruna çözüm olarak 1920’de, o zamanın İçişleri Bakanlığı’na bağlı

Sağlık Genel Müdürlüğü'nce yol harcamaları yerel belediyelerce karşılanmak üzere, değişik illerden getirilen ilkokulu bitirmiş kızları, Kadırga Okulu çevresinde kurulan "Kızılay Barakaları"nda yatılı okutarak, diğer illerin ebe gereksiniminin karşılanması yoluna gidilmiştir. Bu okul, Cumhuriyetin kurulmasından sonra, 1924 yılında tam olarak Tıp Fakültesine bağlanmış, yine Besim Ömer Paşa yönetiminde, daha verimli bir çalışmaya girmiş, ayrıca eğitim süresi üç yıl olan bu okula, ilkokul yerine ortaokulu bitirmiş kız ve kadın öğrencileri alınmaya başlanmıştır.^{1,4,15}

Bu tarihten itibaren ebelik eğitimi, ilkokul eğitime dayalı sağlık okulları kapsamında sırasıyla iki, üç ve beş yıllık okullar, ortaokul eğitime dayalı dört yıllık okullar olarak yürütülmüştür.¹⁵ Ebelik eğitimi, 1969-1970 öğretim yılında ortaokul eğitime dayalı dört yıllık meslek lisesi eğitime, 1985-1985 öğretim yılında ön lisans düzeyine ve 1997-1998 öğretim yılından itibaren de lisans düzeyine yükseltilmiştir. Halen ebelik lisans eğitimi, devlet ve özel üniversitelerde, Sağlık Yüksekokulu ve Sağlık Bilimleri Fakültesi (2006'den itibaren) bünyesindeki ebelik bölümlerinde verilmektedir.^{15,16} Türkiye'de 34'ü devlet ve beşi özel üniversitede olmak üzere 39 adet ebelik bölümü bulunmaktadır. Türkiye'de ebelik eğitimi 2000 yılında yüksek lisans ve 2013 yılında da doktora düzeyine ulaşmıştır.¹⁶

Türkiye'de ebelik eğitim programları Dünya Sağlık Örgütü'nün ebe tanımı ve ebelik eğitimi ile ilgili uluslararası standartlar göz önüne alınarak, Avrupa Birliği'nin 80/155/EEC sayılı Konsey Direktifleri ve Münih Deklarasyonu doğrultusunda biçimlendirilmiştir. Bu direktifler doğrultusunda ebelik programını başarı ile bitiren ebe adayların, alana özgü yeterli bilgi ve deneyim yanında, özellikle meslek etiği ve meslek mevzuatı hakkında yeterli bilgiye sahip olmaları beklenmektedir.¹⁷ Diğer yandan Bologna Süreci kapsamında da diğer ulusal ve uluslararası yükseköğretim programlarına paralel olarak ebelik eğitim programlarında da standardizasyon yapılmıştır.^{18,19}

Türkiye'de ebelik mesleği ile ilgili bilimsel araştırmaların durumu nedir?

Bilimsel araştırma yapma, yayınlama ve kullanma önemli bilgi ve becerileri gerektiren profesyonel bir işdir. Ebelik alanına özgü profesyonel bilgi ve uygulamaların gelişmesi için bilimsel araştırma yapma (bilgi üretme), yayınlama ve kullanma gereklidir. Ayrıca araştırmalar, ebelik ve diğer birçok disiplinde kanıta-dayalı uygulamaları geliştirmenin bir yoludur. Diğer yandan, araştırmaların uygulamada kullanılabilmesi ve ulusal olarak mesleki gelişime katkı sağlayabilmesi için toplumsal ve kültürel özellikleri de barındırması önemli ve gereklidir.²⁰

Türkiye'de ebelik araştırmalarının durumunu anlayabilmek için bilimsel araştırmaların paylaşıldığı, yayımlandığı dergilere ve bilimsel toplantılar bakmak gerekir. Türkiye'de ebelikte lisans (1997), yüksek lisans (2000) ve doktora (2013) eğitimlerinin geç başlamasına paralel olarak bilimsel araştırma yapma ve yayınlama da gecikmiştir. Halen ülkemizde 2014 yılında yayın hayatına giren bir adet hakemsiz ebelik dergisi (e-Sağlık Ebelik Dergisi) bulunmaktadır. Ancak ebelik çalışmalarının hemşirelik ve tıp alanları ile ilgili dergilerde yayımlandığı görülmektedir. Ülkemizde 2000 yılında doçentlik sınavlarına giriş koşulu olarak "web of Science'de taranan dergilerde en az 3 makale yayınlamış olma" koşulunun getirilmesi ile birlikte, uluslararası yayınlarda önemli derecede artış olmuştur.

Ebelikle ilgili ilk bilimsel toplantılar Ege Üniversitesi İzmir Atatürk Sağlık Yüksekokulu tarafından yapılmıştır. Bu toplantılar, 2007 yılında Uluslararası Katılımlı Ebelik Sempozyumu, 2008'de Ebelik Çalıştayı ve 2010'da düzenlenen Birinci Ulusal Ebelik Öğrenci Kongresi idi.²¹ Birinci Ulusal Ebelik Kongresi de 2007'de Ebeler Derneği tarafından yapılmıştır.⁹ Günümüze, yani Şubat 2016'da en son duruma baktığımızda, 2013 yılında 3. Ulusal Ebelik Kongresi'nin (uluslararası katılımlı) yapıldığı ve Nisan 2016'da 7. Ulusal Ebelik Öğrenci Kongresi'nin (uluslararası katılımlı) yapılacağı görülmektedir. Ayrıca, hemşirelik, çocuk, kadın doğum ve halk sağlığı ile ilgili olarak yapılan bilimsel toplantılarda da ebelik araştırmalarına yer verilmekte ve yapılan çalışmaların paylaşımı için ortamlar oluşturulmaktadır. Ebeler araştırma yapmayı, lisans, yüksek lisans ve doktora eğitim programlarında yer alan araştırma yöntemleri ve biyoistatistik dersleri kapsamında öğrenmektedir. Ayrıca ulusal ve uluslararası düzeylerde düzenlenen bazı kurs, kongre ve sempozyumlarda araştırma metodoloji ve yayınlanması ile ilgili konulara yer verilmektedir.

Diğer yandan ebelik çalışmalarının mevcut durumunu anlamak için ulusal ve uluslararası yayın indekslerine de bakılabilir. Türk Medline ebelik anahtar kelimesi ile tarandığında 2102, *ebelik bakımı* anahtar kelimesi ile tarandığında 1 kayıt bulunmuştur. Türkiye Atıf Dizini *ebelik* anahtar kelimesi ile tarandığında, tümünde: 3307, başlıkta: 995, özetinde: 2747, anahtar kelime: 1431; *ebelik bakımı* anahtar kelimesi ile tarandığında tümünde: 8, başlıkta: 0, özetinde: 5, anahtar kelime: 3 kayıta ulaşılmıştır. Uluslararası bazı indeksler *Midwifery and Turkey* anahtar kelimesi ile tarandığında (30 Ocak 2016), PubMed: 203, CINAHL (EBSCO): 0 ve Cochrane Library: 1 sonuca ulaşılmaktadır.

Bu sonuçlar içinde ebelik kavramının geçtiği çalışmalar olsa bile doğrudan ebelik bakımından söz eden çalışmaların çok yetersiz olduğunu gösterebilir.

Türkiye Yüksek Öğretim Kurulu tez merkezinde, tüm yılları ve tezin tümünü kapsayacak biçimde tarama yapıldığında, *ebelik* anahtar kelimesi ile 88 yüksek lisans tezi, 12 doktora tezi ve dört tıpta uzmanlık tezi; *ebelik bakımı* anahtar kelimesi ile üç yüksek lisans ve bir doktora tezi bulunmuştur. Bu sonuçlardan, ebelik alanında epeyce yüksek lisans tezi yapıldığı anlaşılabilir. Bu durum araştırmacıların ya da tez danışmanlarının ebelik dışı alandan olması ile ilişkili olabilir.

Açığa çıkan ebelik araştırmalarının mevcut durumu, belirli bir strateji ile kapsamlı çalışmaların yapılması gerekliliğini göstermektedir. Bu çalışmalar, 2015 yılında İzmir Atatürk Sağlık Yüksekokulu tarafından kurulan Ebelik Eğitim Araştırma ve Geliştirme Derneği önderliğinde yapılabilir.²²

SONUÇ ve ÖNERİLER

Türkiye’de ebelik mesleğinin mevcut durumunu yasal düzenleme, eğitim ve bilimsel araştırmaları bağlamından ortaya koymak amacı ile yapılan bu çalışmada açığa çıkarılan sonuçlar şunlardır;

- Ebelik yasası çalışmaları sonuçlanmamakla birlikte, ebelik eğitimi, özlük hakları, görev, yetki ve sorumlulukları ile ilgili önemli yasal düzenlemeler mevcuttur.

- Ebelik eğitimi, uluslararası standartta ve lisans, yüksek lisans ve doktora eğitimi düzeylerinde verilmektedir. Ancak halen ebelik eğitiminin önemli bir bölümü, başta hemşireler olmak üzere diğer sağlık meslek üyeleri tarafından verilmektedir.

- Ebelik mesleği ile ilgili mevcut bilimsel araştırmalar yetersizdir.

Bu sonuçlara göre;

- Ebelik yasasının çıkarılması için çalışmaların yürütülmesi ve meslek üyelerinin Ebeler Derneği’nin çalışmalarını desteklemesi,

- Ebelikte öğretim elamanı sayısının artırılması için YÖK ve ebelik eğitimi veren Yüksek Öğretim Kurumları ile işbirliği sağlanarak özel ve kapsamlı bir çalışma yapılması,

- Ebelik eğitimi veren Yüksek Öğretim Kurumları’nda verilen mevcut eğitimin yasal düzenlemelere, ulusal ve uluslararası standartlara göre verilip verilmediğinin denetlenmesi ve iyileştirme çalışmalarının yapılması (bu çalışma Ebeler Derneği Eğitim Komisyonu tarafından yapılabilir),

- Ebelik biliminin ve bilimsel araştırmaların geliştirilmesi için Ebelik Eğitim Araştırma ve Geliştirme Derneği’nin çalışmalarının desteklenmesi ya da benzer çalışma grupları oluşturularak sistemli ve kapsamlı çalışmaların yapılması ve

- Ebelik alanında bilimsel yayın yapan hakemli dergi yayınlanması ya da bu konuda yürütülen çalışmaların desteklenmesi önerilebilir.

BİLGİ

Bu çalışma, 15-17 Ağustos 2016, Londra’da düzenlenecek **6th World Nursing and Healthcare Conference**’da sözlü bildiri olarak sunulacaktır. Çalışma ile ilgili herhangi bir çıkar çatışması bulunmamaktadır.

KAYNAKLAR

1. Özger Y. Osmanlı’da Kadınların Memuriyette İstihdamı Meselesi ve Sicill-i Ahvâlde Kayıtlı Memurelerin Resmî Hâl Tercümeleri. *History Studies: Internatioanal Journal of History* 2012; 4 (1): 419-47.
2. Sağ V. Tarihsel süreç içerisinde Türk Kadını ve Atatürk. C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi 2001; 2 (1): 9-22.
3. Sağlık Bakanlığı ve Bağlı Kuruluşlarının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun. Resmi Gazete Tarih: 18.01.2014, Sayı: 28886.
4. Eren N, Uyer G. Sağlık Meslek Tarihi ve Ahlakı. 2. Baskı, Hatipoğlu Yayınevi, Ankara 1987.
5. Luyben AG, Wijnen HAA, Perrenoud P. The current state of midwifery and development of midwifery research in four European countries. *Midwifery* 2013; 29 (5): 417-24.
6. Baxter P, Jack S. Qualitative case study methodology: Study design and implementation for novice researchers. *The Qualitative Report* 2008; 13 (4): 544-59.
7. Tababet ve Şuabatı San’atlarının Tarzı İcrasına Dair Kanun. Kanun Numarası: 1219.14/4/1928, Sayı: 863. Yayımlandığı Düstur: Tertip: 3, Cilt: 9, Sayfa: 126. Erişim:(<http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.3.1219.pdf>).
8. Ebeler Derneği. Ebeliğin Tarihçesi. Erişim: (www.turkebelenderneği.com). Erişim Tarihi: 10 Ocak 2016.
9. Erişim: (<http://www.kongre.net/kongre.php?kongre=499>).
10. Doktorluk, Hemşirelik, Ebelik, Diş Hekimliği, Veterinerlik, Eczacılık Ve Mimarlık Eğitim Programlarının Asgari Eğitim Koşullarının Belirlenmesine Dair Yönetmelik. Resmi Gazete Tarih:02.02.2008, Sayı: 26775.
11. Sağlık Meslek Mensupları İle Sağlık Hizmetlerinde Çalışan Diğer Meslek Mensuplarının İş ve Görev Tanımlarına Dair Yönetmelik. Resmi Gazete Tarih: 22.05.2014, Sayı: 29007.
12. Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnemelerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun. Resmi Gazete Tarih: 27/3/2015, Sayı: 29327.

13. Kamu Görevlilerinin Geneline ve Hizmet Kollarına Yönelik Mali ve Sosyal Haklara İlişkin 2016 ve 2017 Yıllarını Kapsayan 3. Dönem Toplu Sözleşme. Erişim: (<http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2015/08/20150823-8.pdf>).
14. Aslan OE. Cumhuriyet ve Kadın Memurlar. Amme İdaresi Dergisi 2006; 39(4): 117-49.
15. Karaaliler Ş. İnsanlık tarihi kadar eski olan mesleklerden biri: Ebelik Mesleği ve Sorumlulukları. Düşünenlerin Düşünceleri, 24.11.1986. Erişim: (<http://earsiv.sehir.edu.tr:8080/xmlui/bitstream/handle/11498/3121/001502327006.pdf?sequence=3>).
16. Yıldırım G, Kockanat P, Duran Ö. Ulusal Ebelik Kodları ve Meslek Değerleri. Stet 2014; 23(4): 148-154.
17. T.C. Sağlık Bakanlığı Avrupa Birliği Koordinasyon Dairesi Başkanlığı Ulusal Sağlık Programı Çerçevesinde Mevzuat Uyumu: Kişilerin Serbest Dolaşımı. Ankara, 2001.
18. Bulut S, Amanak K, Karaçam Z. Ebelik Bölümünde Okutulan Derslere İlişkin İş Yüklerinin Belirlenmesi: Tanımlayıcı Bir Çalışma. Ege Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Dergisi 2013; 29(3): 19-31.
19. Cavlak H. Avrupa Birliği'nde Sağlık Çalışanlarının Hareketliliği ve Türkiye. International Anatolia Academic Online Journal, Social Science 2015; 2 (2): 63-81.
20. Karaçam Z. Bilimsel araştırma Makalesinde Tartışma Bölümü ve Sınırlılıkların Yazımı. Ege Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Dergisi 2015; 31 (2): 86-97.
21. Erişim: (<http://www.haberekspres.com.tr/ebelik-anabilim-dali-doktora-programi-onaylandi-makale,1852.html>).
22. Erişim: (<http://egeweb.ege.edu.tr/akademik/index.php?q=en/content/2015-ebearge-ebelik-e%C4%9Fitim-ara%C5%9Ft%C4%B1rma-ve-geli%C5%9Ftirme-derne%C4%9Fi-kurucu-y%C3%B6netim-kurulu-ba%C5%9Fkan%C4%B1>).